

Nenávidím, nenávidíš, nenávidíme...

„HONY NA LIDI“ MAJÍ STÁLE
NEODOLATELNOU PŘITAŽLIVOST

Stačí si několikrát hlasitě přeríkat Havlovu maximu o tom, že „pravda a láska musí zvítězit nad lží a nenávistí“, abychom pocítili, z jak vzdálené a jiné doby tento výrok pochází. Zjistíte je láska nějakým způsobem v hloubce silnější a odolnější než nenávist a v posledku vždycky nějak pomalu přeroste všechny trosky vyprodukované nevolí jako mech či travnatý pokryv, ale je rovněž jasné, že jde o proces pomalý, asi tak ve stylu alpského vrásnění. Potíž je ta, že oba členy polárního páru pocitů a konání lidí nějak těší, ať už všechny, nebo aspoň některé (milovat – nenávidět, dárky dávat – dárky dostávat, pracovat – lenořit, zvířata chránit – zvířata střílet, odpouštět – mstít se atd.). Už klasická etologie, například Konrad Lorenz, mluví o tom, že většinou tvorů včetně člověka je určitá míra agrese vrozena a že to může být za přírodních podmínek i výhodné, například v tom, že hnízdící páry hmyzožravých ptáků se rovnoměrně rozptýlí po celé krajině, a mají tak větší teritoria pro sběr potravy pro mladé, než kdyby v bratrské svornosti hnízdily všechny na jednom místě (míra agrese je u různých druhů velmi různá: v zoo snadno vidíme, jak se kapustňáci v bazénku něžně hladí svými ploutvemi a pusinkují kníratými ústy, zatímco ve výběhu pavíánů je násilí asi jako ve vojenském kárném táboře). I k lidem nenávist a boj nedílně po tisíciletí patří, a to v podobě nikdy nekončících „drobných válek“ a šarvátek na hranicích vesnických či kmenových teritorií archaických společností, k nimž máme vrozenou genetickou výbavu.

U jihoamerických Yanoámů či v některých regionech Nové Guineje asi třetina mužů končila svůj život v těchto konfliktech – často se ovšem nenávist

STANISLAV KOMÁREK

biolog a filozof

*Většinou tvorů včetně člověka je určitá míra agrese vrozena.
Foto: Profimedia.cz*

vybílala třeba jen nadávkami protivníkům a pliváním na ně přes teritoriální hranice. Protivník se v češtině právě takto jmenuje, protože je nám až k nesnesení protivný. Kupodivu až C. G. Jung explicitně popisuje fenomén, který nazval Stínem (der Schatten) – skutečnost, že negativní vlastnosti, které si neuvědomujeme u sebe, vidíme o to ostřeji na svých nepřátelích (i tam musejí být trochu přítomny, musejí mít „háčky“, na které se projekce „zavěsí“). Je pozoruhodné, jak málo se v mnoha jazycích včetně češtiny liší zvuková podoba pro dvojici *přítel/nepřítel* (*amicus/imimicus*, *Freund/Feind*). Mnoho autorů vždy zdůrazňovalo, jakou nevědomou vazbu na své nepřátele máme, jak jsme od nich neoddelitelní a jak jim postupně rosteme do podoby – Oscar Wilde říká ústy jedné ze svých figur, že ničemu v životě nevěnoval takovou pozornost, jako výběru svých nepřátel (jeho smutný konec svědčí o tom, že nepřeháněl). Karel Čapek ve své studii o „románech pro služky“ výstižně popisuje, že archetypální románový zloduch „nemá jiných zálib než zločinných a nezabývá se ničím jiným než zlem“. Náš protivník už v dětství kousal maminku do bradavky, trhal nožičky moučám, a pokud potká na svých křivých pěšinkách kocoura, jistě jej nakopne, nikoli pohladí. V podstatě má spíš zvířecí, nikoli lidské rysy, a proto jej lze při pralesní šarvátce bez výčitek svědomí ubít kyjem. Takovým nejkřesťanštějším znázorněním jungovského Stínu je křesťanský či muslimský Dábel. Zbožné myslí pak trápí otázka, proč jej Bůh nezahladí, ač by mohl, a komplikovaná odůvodnění je třeba podírat složitou myšlenkovou konstrukcí. Je smutnou skutečností, že radikální pokus s Dáblem a jeho rejdy v lidské společnosti zatočit teprve přinesl neméně radikální „d’ábelství“ v justiční a sociální praxi.

Dva jasné bloky

Podobně, jako máme touhu lidí nám blízké – primárně rodinné a klanové příslušníky, ale po rozpadu rodin zejména naše názorové souputníky – milovat, máme stejnou touhu své protivníky nenávidět. Nejen „miluji, tedy jsem“, ale i „nenávidím, tedy jsem“ – svět kolem nás i ten náš už nepředstavujeme amorfní kaši, ale dva jasné a dobře přehledné bloky, v nichž se vyznáme. Mezi válkami vydávala Kominternu pro své přívržence závazné stanovisko ke všem politickým událostem, jakkoli vzdáleným: představuje Gándhího činnost v Indii demokratickou revoluci jakožto předstupeň revoluce socialistické, nebo jde o náboženského tmáře aspoň nevědomě sloužícího zájmům nejreakčnějších vrstev národa, velkostatkářům a buržoazii? Stačilo nahlédnout do bulletinu a bylo jasno. Po-

**NÁŠ PROTIVNÍK UŽ
V DĚTSTVÍ
KOUSAL MAMINKU
DO BRADAVKY, TRHAL
NOŽIČKY MOUČÁM,
A POKUD POTKÁ
NA SVÝCH KŘIVÝCH
PĚŠINKÁCH KOCOURA,
JISTĚ JEJ NAKOPNE,
NIKOLI POHLADÍ.**

třeba hledat kořen zla a ukázat na něj se v nových dobách zesiluje.

„My hajní jsme připraveni“

Tak se vynořovaly obavy v roce 2015, kdy do Evropy přicházela vlna muslimských uprchlíků, zejména ze Sýrie. Na této vlně strachu ze zániku evropské civilizace vznikla dlouhá řada často výpravných populárních knih o soumraku a kolapsech civilizací vůbec (bizarní vzpomínka z této doby: na Šumavě jsem tehdy potkal hajného, který nás varoval: „Dneska v noci budete radši vzhůru, mají sem přijít tisíce Syřanů z Bavorska. My hajní jsme připraveni, budeme na ně střílet.“ – v noci se samozřejmě neukázala ani noha). Mezitím zůstává téměř stálíci krize klimatická, u níž se poprvé projevil fenomén tzv. „popíračů“ (příchod imigrantů úplně popírat těžko) a velmi zesiluje moment hledání a nalézání viníků. Tato krize vrcholila v roce 2019.

Společnost v těchto stavech vždy jakýmsi způsobem spojuje strach, napětí a touha přesunout odpovědnost na jiné, kteří jsou buď zcela tupí, že problém nechápu, nebo, co hůř, chytří a rafinovaní, ale z čiré zlovůle či prospěchářství tvrdí opak. Tento moment se neobyčejně prohloubil za krize covidové v letech 2020–2022, společnost si pomalu zvykla na vzájemné obviňování a zesilující diskurz o vině vůbec, napětí eskalovalo podobně jako v 30. letech 20. století. Už už se zdálo, že medicínsko-průmyslový komplex v sepětí se silovými složkami převezme ve společnosti dlouhodobě moc a hon na neočkované a jejich internace dospěje do konečného stadia. Náhle však „čas oponou trhnul a změněn svět“ – v únoru 2022 začala válka na Ukrajině a pozornost se zcela přenesla na konflikt v podobě, na jakou jsme z dějin nejlépe zvyklí: v něm tenze ve společnosti nalézají konečně zcela zřetelný cíl a otázka viny je efektivně vyřešena, není ostatně pochyb, kdo je útočníkem a kdo napadeným.

Je smutnou skutečností, že za Kyjevem se za nás bojuje ještě v druhém slova smyslu, totiž aby se v jednom kusu světa dalo žít, v jiném se téměř nedá. Tyto „proxy wars“ představující jakási dlouhodobá světová centra destrukce a hrůzy (viz válku ve Vietnamu), koncentrující vše ohavné asi v tom smyslu, jako je v tradičním domě většina exkrementů v žumpě a v obývacím pokoji sotvakterý. Jednota Západu se ihned obnovila, drobné hořkosti byly smeteny ze stolu. Před lety jsem si mylně myslel, že akční filmy, počítačové hry a fotbalové fandění mohou natrvalo nahradit hlubokou potřebu nenávisti a boje v nás. Teď vidím, jaký to byl omyl a že „hony na lidi“, v našich krajinách zatím spíš na internetu, mají neodolatelnou přitažlivost. Jsem z toho na stará kolena metafyzicky smutný... ■

Knihovna Václava Havla Červen 2023

 5. 6. Po 19.00 Ostrovní 13
Debata s Respektem

 6. 6. Út 19.00 Ostrovní 13
Debata N: Mrháme
dětským potenciálem?

7. 6. St 19.00 Ostrovní 13
Literární festival Stranou –
evropští básníci naživo

8. 6. Čt 19.00 Ostrovní 13
Jiří Příbáň a Karel Hvízd'ala:
Hledání smyslu

10. 6. So 10.00–20.00
Kasárna Karlín
Knihovna Václava Havla
na Knihexu

12. 6. Po 17.00 Ostrovní 13
Jan Steklík, smíšená technika

 14. 6. St 19.00 Ostrovní 13
Svobodná akademie:
Michal Pěchouček

 Akce označené tímto symbolem budou dostupné též na www.havelchannel.cz. Změna programu vyhrazena

15. 6. Čt 19.00 Ostrovní 13
Babylonská věž

19. 6. Po 12.00–18.00 Ostrovní 13
Konference:
Moc stran, peněz a vlivu

19. 6. Po 19.00 Ostrovní 13
Vzpomínkový večer
na Josefa Jařaba

 20. 6. Út 19.00 Ostrovní 13
Echo z Knihovny

21. 6. St 19.00 Ostrovní 13
Otevřené byty, otevřená srdce –
vzdorující ženy v éře normalizace

22. 6. Čt 19.00 Ostrovní 13
Aleš Lederer 70 – Životní jubileum
legendárního českého nakladatele

29. 6. Čt 18.00 Rezidence
primátora, Mariánské nám. 1
Vyhlášení Ceny Toma Stopparda
za rok 2023

